

АЛЕКСАНДАР АПОСТОЛОВ

ВИНИЧКА АФЕРА

Виница 1997

ПРИЛОЗИ

I

Ови едокументи, и покрај сите свои недостатоци, ги сметаме за мошне значајни за целосно проучување на Виничката афера, за согледување на ширината на репресалиите со сите последици за понатамошниот развиток на македонското ослободително движење до Илинденското востание. Документите се од интерес за согледување на ставот на Австро-Унгарија спрема настаните во Македонија во времето на Виничката афера. Тие претставуваат значаен прилог кон веќе користената документација за Виничката афера.

Документ 1

ИЗВЕШТАЈ НА АВСТРО-УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО БИТОЛА КРАЛ,
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ ВО ВИЕНА ГРОФОТ
АГЕНОР ФОН ГОЛУХОВСКИ, ОД 14 ДЕКЕМВРИ 1897 ГОДИНА

Бр. 58

Битола, 14 декем, 1897 год.

Благородни грофе!

Пред неколку дена локалните власти во округот на Штип наидоа на трага на бугарско предавство. На една позната нива во селото, Винаца (каза Кочани, санџак Штип) беше пронајден знатен број пушки и соодветна муниција. Системот и точниот број пушки овде сè уште не се познати.

Веднаш потоа, при повеќето претреси, беше запленета компромитирачка преписка. И во врска со тоа беа извршени неколку апсења. Меѓу затворените се наоѓаат учители на бугарското училиште. Неколку лица, компромитирани со конфискуваните писма, со бегство го одбегнаа гонењето.

Бидејќи со заплenuвањето на пишаните списи лесно можат делумно да се расоткријат широко разгранетите врски на Македонскиот комитет, настојував да дознаам дали веќе и во Битола во врска со тоа се извршија апсења, што до сега не беше случај.

Навистина, од пред два дена, полицијата спроведува жива активност. Вчера изврши претрес во две бугарски куќи. Во потера е пред сè по учителот Христо Чемков.

Вчера заминаа од овде за Велес две чети, но не можев да констатирам на кој баталјон му припаѓаат и дали нивната дислокација е во врска со опишаните настани.

Последниве настани потсетуваат на минатогодишните атентати во Битола, на кои е посветен извештајот на оваа служба, бр. 7 од 22 април минатата година.

Во турските чиновнички кругови, поради ова ново пројавување на бугарски метежи, владее потиштено расположение.

Ваше Величество дозволете да го изразам моето најдлабоко почитување.

Крал

NHSIA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Monastir, 1897 (AM. 317/II)

Документ 2

ИЗВЕШТАЈ НА АВСТРО-УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ ПИСИ
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Бр. 228

Скопје, 22 декември 1897 год.

Благородни грофе!

Во дополнување на моите шифрирани телеграми од 19 и 20 овој месец (Бр. 49 и Бр. 50) имам чест на Вашето Височество да го соопштам следното:

Турските власти кои во селото Виница најдоа значително количество оружје и муниција (завршна алинеја на извештајот од 6 овој месец, бр. 223, од оваа служба) ги проширија своите истраги на повеќе други села на бугарската граница при што, а и сега, најдуваат оружје.

Повеќето од пронајдените пушки се од типот Крнка, порано употребувани во бугарската армија, но исто така се најдени и пушки Мартини и Манлихер, заедно со муницијата за нив. Динамитните бомби, кои јас ги видов, прават впечаток дека, освен неколку, повеќе

години биле под земја со оглед на дебелиот слој рѓа што го имаат на себе. Досега беа најдени околу 1.000 пушки, со соодветна муниција, и 40 бомби.

Сега непобитно е докажано, како што имав чест да известам, дека во текот на истрагата турските локални власти спровеле големи свирепости. Попот Никола од селото Зрновци (Кочанско) бил мачен со усвитено железо. На сличен начин биле измачувани и повеќе други луѓе од селата: Сакулица, Барбареве и Стројманце (сите три во округот Кратово). Така на пример машко население од селото Виница што во моментов се наоѓа во затвор, било претепано на страшен начин.

Вчера кај мене се јавија две Бугарки од Штип, кои ме замолија за интервенција кај валијата бидејќи нивните два сина, млади бугарски учители, ненадејно биле затворени пред десет дена, со свирепе врзани раце и нозе биле одведени во планините каде, според нивните искази, полицискиот комесар Дервиш ефенди ги носел сите затвореници за да може непречено да ги измачува.

Валијата на почетокот оспоруваше пред рускиот конзул г. Лисиевич и пред мене секако злосторство. Меѓутоа, кога му предочив неколку факти и особено кога укажав на тоа дека самиот тој, пред десет дена, му вети на г. Лисиевич дека именуваниот поп Никола ќе го претстави во Скопје за 24 часа неповреден, на крајот Хафиз Мехмед паша призна дека "можеби неколку истапи на полицијата" се случиле.

Во врска со целата оваа работа валијата се изрази на следниот начин: дека поседува од Виница заплени списи што се компромитувачки материјал на Македонскиот комитет во Софија од кои јасно произлегувало дека било подготвувано општо бугарско востание во Македонија; пронајдени пушки без сомнение донесени во последно време од Бугарија преку турската граница, многубројни натписи: "Слобода или смрт", најдени кај тукашните Бугари, се јасен доказ за опасноста по државата на овие луѓе. Тој е убеден дека не само својот султан, туку и на цела Европа и бил во служба и не сфаќа зошто европските весници пишуваат само за турски насилства, а не и за бугарските бомби.

Наспроти тоа меродавните бугарски личности го тврдат следното "Сето најдено оружје повеќе години се наоѓало во односните места. Сосема природно е, во една провинција каде што секој е вооружен, и тие да мислат на самоодбрана. Кога валијата би

наредил истрага, во муслиманските куќи би нашол не 1000 туку 10.000 пушки, во некоја муслиманска куќа на ѕидот висат 4 до 5 пушки. Мартини без да смее турски полицаец да направи некаква забелешка во врска со тоа. Спротивно пак, најден еден нож кај еден Бугарин е доволно истиот да биде злоставуван и да биде затворен во затвор со месеци. Кога валијата зборува за материјал за компромитирање тоа можат да бидат само познатите прокламации на Македонскиот комитет. На крајот на краиштата ако неколку индивидуи се во директна врска со Комитетот, за тоа не може да биде прогласена за одговорна целата нација.

Факт е дека "Бугарите веќе подолго време не презеле никаков агресивен акт против турската држава и дека и во случајов не може да се зборува за заговор или за подготвување на општо востание. Напротив, ми се чини дека постапката на турските локални власти погодува за предизвикување на револуционерно движење. Така и овде во Скопје се преземаат сосема неоправдани постапки против Бугарите како на пример отварање на сите писма (дури и тие на митрополитот, на христијанскиот адлатус и на бугарскиот претставник), оштетување на разни трговски артикли, под изговор дека истите содржат експлозивни средства, пцости и закани на бугарските првенци од страна на муслиманите на улица, како и понатамошни апсења без причина. Бугарите од околните погранични подрачја кои го посетуваат тукашниот (скопски) пазар беа опоменати со закана со смрт во Скопје да не зборуваат за однесувањето на турските власти.

Покрај тоа, сè уште пристигнуваат вести за други насилства врз Бугарите; убиството на бугарскиот учител Христо во Гостивар од страна на еден муслиман, на 19 овој месец, за големи кражби на стока во округот Печово (Пехчево) од страна на муслимани и др.

Сето тоа кај овдешните Бугари предизвика длабоко возбудавање и истите на 19. о.м. решија да се обратат до странските сили за помош, бидејќи сите нивни телеграми и жалби во Цариград останаа безуспешни.

Во Цариград изгледа е констатирано дека овдешните локални власти постапиле премногу остро. Како што дознавам доверливо, Хафиз Мехмед паша добил налог побргу да ја заврши истрагата, без да го свртува вниманието на странските претставници, а потоа да најде модус вивенди со митрополитот Синеси, кој жестоко го напаѓа, и со претставникот Ризов. Регуларната војска да ја употребува за безбедносна служба само во краен случај.

Големо незадовлство кај Бугарите поттикна однесувањето на рускиот и српскиот конзул, кои многу студено се однесоа во врска со сегашните прогони на бугарските христијани, а инаку и при најмал конфликт на српско-турската граница постојано интервенираа на повеќе од енергичен начин кај генералниот гувернер.

Односите меѓу Србите и Бугарите како полседица на тоа се крајно напнати, така што на 18 овој месец повторно се случи голема тепачка во познатиот манастир во Побожје, при што имаше повеќемина повредени

За истото известувам и во Цариград.

Ваше Височество дозволете да го изразам моето длабоко почитување.

Писи

HHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Usküb, 1897 (AM-M. XVI/187)

Документ 3

ИЗВЕШТАЈ НА АВСТРО-УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Скопје, 26 декем. 1897 год.

Благородни грофе!

Настаните на бугарско-македонската граница, за кои во последно време многу се полемизираше преку европските весници, според доста доверливи вести што мене ми пристигаат, можат да се резимираат на следниов начин:

Како последица од убиството на еден угледен турски бег од страна на бугарски разбојници во Винаца (каза Кочани) турските власти поведоа истрага што доведе до откривање на тајни складишта на оружје и многу компромитирачки писма и документи. Врз основа на најдените документи истрагата се прошири на Кочани, Штип, Кавадарци. Во сите овие места кај бугарското население беше запленето многубројно оружје и, наводно, исто така и бомби, а беа затворени околу 200 лица.

Истрагата треба да констатира дека Бугарите од Винаца имале намера да запалат повеќе села и со тоа да дадат сигнал за востание.

Гласовите раширени преку бугарските весници за извршени свирепости над христијаните од страна на муслиманското население не се потврдуваат. Изгледа дека се темелат на вистината дека на почетокот и во текот на наведената истрага од страна на турските власти биле мачени повеќе Бугари, меѓу кои кметот на Винаца и еден бугарски свештеник и дека тројца од нив подлегнале на повредите. Кметот на Винаца, за да се спаси од понатамошното прогонување, преминал во ислам.

Од страв од понатамошни свирепости на турските полициски органи во Бугарија побегнале, според податокот на овдешниот бугарски претставник, повеќе стотици Бугари.

Според известувањата од Серес во санџакот се јавиле бројни, вкупно околу 250, бугарски арамиски чети кои нападнале повеќе села, а селото Спано во казата Демир Хисар го запалиле.

Вилаетската управа со ангажирање на сите сили е во акција да ги потисне. Од дислоцираните пешадиски трупи во санџаците Серес и Мелник, со соодветно големи одреди за гонење на разбојници, веднаш беа испратени. Во исто време беа преземени потребни мерки ниедно место на кое му се закануваат разбојници, да не остане без војничка заштита преку целата зима.

Меѓу војските и разбојниците имаше повеќе судрувања. Една 35-члена чета беше напoлно уништена а една друга чета, протерана од војската, побегнала преку границата во Бугарија.

Како последица на опишаните настани гарнизоните на бугарско-македонската граница треба да имаат добиено значителни засилувања. Наредбата на воениот министер за отпуштање на редиците е повлечена и ќе останат под знамето до пролет.

Според едно известување што ми пристига од воениот командант, истрагата на турските власти без сомнение утврдила дека избувнатите немири на Бугарите во вилаетите Косово и Солун се должат на руските агитации. Активноста за буђење на бугарското население била, наводно, подготвена од страна на руските калуѓери од Атос.

Во врска со ова треба да е и неодамна преземеното патување на Константинови паша, аѓутант на валијата, за Атос преземено, наводно, по телеграфската наредба на великиот везир. Константинови паша изгледа има налог во Цариград да поведе еден калуѓер кој ја раководел целата агитација и ќе треба да биде повикан на одговорност заради својата агитаторска дејност.

Истово го соопштувам и на високата царско-кралска амбасада во Цариград.
Ваше Височество, дозволете ми да го изразам моето длабоко почитување.

HHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Salonich, 1897 (AM. 317/II)

Документ 4

ИЗВЕШТАЈ НА АВСТРО-УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ ПИСИ
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Бр.12

Скопје, 3 февр. 1898 год.

Благородни грофе!

Ако воопшто беше можно да се изврши извесна градација на свирепостите што му се правеа на бугарското население, тогаш тоа можеше да се направи во последниве две недели.

Сосема недолжни луѓе одненадеж беа затворени, мачени на секаков начин што можеше да се смисли, а потоа беа предавани на нивните блиски на лекување.

Поединостите за неколку случаи ми ги соопшти инженерот на секцијата на источните железници, г. Јенеш (австриски државјанин), во неговото писмо, кое го приложувам.

Во последните денови се случија не само повторни осрамотувања на жени и девојки од војската, туку дури и лицето Бошко Лазар беше нападат во својата кука од четворица војници, со исцрнети лица, кои барале веднаш да им се исплати 20 фунти. Кога нападатот одби, го одвлекоа до еден близок поток каде страшно го претепаа и го врзаа меѓу две дрва, така што половината од телото му лежеше во вода. Во таква положба Бошко Лазар беше најден од неколку овчарчиња шест часа подоцна.

Локалните власти се погрижија, како и порано, да ги прикријат или да ги демантираат познатите случаи на насилство.

Учителот Јосиф Даскалов, кој беше мачен со усвитено железо во Кратово, беше принуден да потпише изјава според која тој самиот си ги направил своите повреди при едно паѓање. На Лазо Николов, кој лежи болен во својата кука во Клисали кај Штип како последица

на тортурите, валијата не му дозволува да оди во Скопје и покрај тоа што лекарот неговото примање во болница го означува за потребно. Селаните по селата се заплашуваат со закани и со мали подароци во пари и ги принудуваат да направат една претстава на турски јазик во која ќе кажат дека сите вести за извршени насилства над Бугарите се лаги итн., итн.

Во такви околности што кај Бугарите ги зафаќа едно заправо очајно расположение, не е воопшто чудно. Различни знаци упатуваат на тоа дека идната пролет ќе се очекува поголемо бугарско движење.

Последниве денови овде пристигнаа писма од Македонскиот комитет во кој се уверуваат Бугарите дека нема да бидат заборавени и дека ќе ги прифатат.

Еден од најглавните водачи на Бугарите ми потврди дека студеното држење на бугарската влада, во овој момент, во врска со свирепостите во Македонија, е само по сила на приликите...

Јас не верувам дека овдешните Бугари ќе се осмелат на самостојно оружено востание. Опасноста за мирот во Македонија се заканува само од Бугарија, односно, од поттикнувањата што би можеле да ги направат овде кај своите другари елементите кои се наоѓаат таму. Пред сè би било најпотребно конечно да се сопрат тортурите што сè уште се прават и на нивно место да се воведат праведна судска постапка. Последново е можно или во Скопје, под странски надзор, или во еден пооддалечен вилает со делегирање на еден друг суд.

HHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Usküb, 1898 (AM-M. XVI/187)

Документ 5

ИЗВЕШТАЈ НА АВСТРО-УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Бр. 21

Скопје, 23. 1898 год.

Благородни грофе!

Воената истражна комисија вчера отпатува за Куманово.

Од 141 Бугарин кои се наоѓаа во овдешниот затвор се пуштени
127. Слично треба да се постапи и по однос на преостанатите (околу
400) Бугари интернирани во затворите на казата.

Комисијата поткрепена од локалните власти, во поглед на констатацијата за извршените мачења и злоставувања, досега стори сè вистината да не се изнесе на видело. Енвер паша ме замоли да го запознаам со неколку карактеристични случаи. Јас му излегов во пресрет на неговата желба и му обрнав внимание на еден затвор овде во Скопје во кој се наоѓа тешко ранет Бугарин. Истиот не и беше претставен на комисијата туку, по нејзиното заминување, по наредба и во присуство на валијата, и беше претставен на една лекарска комисија, на која тој не покани мене и секретарот на англиската амбасада г. Елиот.

Јас учтиво ја одбив поканата со забелешка дека не сум добил наредба да интервенирам во бугарските работи.

Од истата причина внимателно одбегнав да стапам во врска со претседателот Саадедин паша и членовите на комисијата со исклучок на Енвер паша, со кого отпорано сум спријателен.

Од друга страна, бидејќи бев убеден дека Бугарите што ќе излезат пред комисијата ќе бидат заплашени со закана по животот ако ја кажат вистината и дека протоколите од сослушувањето на наколкуте Бугари од Комисијата, не беа потполни, како и дека Бугарите што ѝ пристапија на комисијата со писмени молби не беа пуштени од полицијата а повредените беа сокриени од локалните власти, јас си дозволив, со оглед на повторната возбуда, да предложам како што изнесов во мојата шифрирана телеграма од 21 0.м., бр. 5) Комисијата да сослушува во присуство на двајца странски претставници.

Господинот Елиот доби полномоштво од својата амбасада денес да се упати во Куманово за да може подобро да ја надгледува работата на комисијата.

Енвер паша вчера ми направи подолга посета по повод неговото заминување за Куманово. Во текот на разговорот генералот призна дека се случиле бројни насилства и, во еден момент на силна возбуда, рече:

"Се постапи глупо. Да бев султан ќе наредев да се обесат четириесеттина од тие бедници. За несреќа наместо да бидат обесени тие се само изнатеани и еве, комисијата, за да ги прикрие тие глупости, е принудена да ги помилува сите. Се чини дека Султанот ги помилува дури и водачите што се засолнале во Бугарија".

Овдешниот бугарски трговски претставник г. Ризов има една најгрижливо составена листа на злоделата извршени овде, која, си

дозволувам да ја доставам во препис, со забелешка дека во неа во одделни случаи констатирав претерување. Меѓутоа, од друга страна, редица потврдени и воопшто најгласни случаи не се опфатени во истата. Господинот Ризов овој елаборат го предаде на Кмисијата и на господинот Елиот.

Истото го соопштувам и во Цариград.

Ваше Височество дозволете ми да г о изразам моето најдлабоко почитување.

HHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Usküb, 1898 (AM-M. XVI/187)

Документ 6

СПИСОК НА ЛИЦАТА ТЕПАНИ, МАСАКРИРАНИ, СИЛУВАНИ И УБИЕНИ

PS За да послужи како водич за лични испитувања

КАЗА КОЧАНИ

Село Винаца

Тепани:

Сите селани освен 5-6 побегнати во Бугарија. Меѓу многу тепаните фигурираат: 1. Селскиот поп Илија 2. Поранешниот учител Јордан Црвенелеков (кој покрај тоа е и силуван од војниците) 3. Кољо Грнчар (има добиено удар во главата со кундак од пушка) 4. Христо Митков (одвај оди) 5. Именованиот Бојче (исто така).

Мачени:

1. Поранешниот учител Глигор Анастасов, присилен да стои исправен на една нога 24 часа и камшикуван, бидејќи не можел да ја поднесе таа смешна казна. 2. Селскиот кмет Иван Петров (тепан а главата му била стегана со јажиња). 3. Христо Грнчаров (обесен на св Андреја за време од 24 саати и тепан по градите. 4. Атанас Ѓуруш (тепан со железен стап и со раце врзани со јажиња, поради кое рацете му атрофирале).

Умрени:

Ампо Захаријев (млад човек, оженет, со две деца. Жената дојде да се жали на валијата. Меѓутоа ѝ беше одговорено дека нејзиниот маж е болен). Умрел поради мачењето.

Силувани:

1. Катерина Митева, млада жена, тепана пред силувањето. 2. Нејзината мајка Марија Ѓуруш (и двете силувани од чаушот на Дервиш ефенди и од еден млад војник). 3. Гина Јованова, стара жена на возраст од 60 години (силувана од тројца војници).

Село Зрновци

Тејани:

Тројца селани и жената Митра Соколова.

Масакрирани:

Учителот алтир Трендов (му се ставани спици по ноктите). 2. Ангел Лазарсакатен од тепањето.

Силувани:

1. Две девојки од чорбацијата Хаџи Митре, по име: Стојка и Зојка. 2. Комшивката на истиот чорбација, по име Зојка. 3. Комшивот, по име Велика.

Село Соколарци

Тејани:

Свештеник од селото поп Михаил. 2. Учителот Димитри Панов. 3. , по име Нуша.

Село Спанчево

Тејани:

Двајца свештеници од селото поп Нако и поп Иван.

Масакрирани:

Учителот Александар Беличев (му беа ставени спици под ноктите и беше држен над оган). 3. Нако Петач (има атрофирани нозе).

Село Блатец

Тејани:

Селскиот свештеник поп Спиро (пренесен со кола во неговата кука). Двајца учители во селото: Шкаричов и Великов.

Силувани:

Две девојки од двајца офицери.

Село Оризари

Тејани:

Арсо Бирзак (дома пренесен во кола).

Село Бели

Тейани:

Учителот Јанаки Карајанов (му беше скршен заб, за да го присилат да каже дека митрополитот Синасиј знаел за чувањето на оружјето). Инаку, исто така беше измачуван.

Село Лески

Тейани:

Повеќе селани чии имиња уште не се познати.

Село Трогерци

Тейани:

Учителот Александар Икономов.

Село Јакимово

Тейани:

Повеќе селани чии имиња не се познати

Град Кочани

Тейани:

Васил Симонов (има добиено, две до три вечери едноподруго, 65 удари со стап). 2. Богдан Подлукли (исто). 3. Иван Маршин (исто). 4. Натко Фурнаци (исто). 5. Глишо Чехинцовали (исто).

Масакрирани:

Михаил Каранџулов (има добиено многу удари со стап по нозете и му биле поставени спици под ноктите). 2. Златко Захариев (со нозе поставени над оган и тепан по табаните). 3. Гиго Гајдаџиев (има добиено 2-3 вечери едноподруго, по 65 удари со стап и беше обесен 15 часа на св. Андреја). 4. Јордан Баба Хаџиикиа (раката му е осакатена).

КАЗА МАЛЕШЕВО (ОСМАНЛИ)

Тейани:

Повеќе селани чии имиња не се уште познати. Најмногу испитувани селаните од Владимирово и Берово.

Масакрирани:

Конкретни податоци уште нема. До денеска се познати овие имиња: 1. Стојан Кулев од Пехчево. 2. Евтим Миладинов, учител во

истото село. 3. Тошо Митков, учител во селото Владимирово. 4. Георги Икономов, учител во селото Робово. 5. Алексис Коцов, поранешен учител во селото Чифлик. Нико Тренев.

КАЗА РАДОВИШ

Село Дедино

Тејани:

Јане Манев.

Масакрирани:

Спасе Јуруко Иванов. 2. Георги Велчев Николов. 3. Стојан Станков. 4. Аврам Милев. 5. Синот на Станое.

Село Воиславци

Тејани:

1. Димитри Скудурлија. 2. Васил Милеф. 3. Трајко Домазет.

Село Јаргулица

Тејани:

1. Филе Ѓеорѓиев и 2. Иван Катранци.

КАЗА ШТИП

Град Штип

Тејани:

1. Свештеникот од градот поп Константин. 2. Директорот на локалното училиште Петар Поп Арсов. 3. Учителите од тоа училиште: Мише Развигоров, Иван Поп Захариев и Гочев.

Масакрирани:

Пет лица: Кара Таско, Пане Пиштоло, Васил Ласка, Ѓошо Икономски и Коце Бакалче (По примените по 40 удари со камшик и неколку удари со кундак од пушка, тие мораа да стојат на нозе 24 часа. Кога не можеа да ја поднесат казната, меѓу другото, на Кара Таско му ги кубеа мустаќите). 6. Лицето Петре Муфтијски (задржан во Кочани. Во Винаца беше одведен со рацете врзани за опашката на некој коњ и ужасно тепан во тоа место.), лицето Свалканов, многу измачуван, се најдува во затворот во Велес.

Силувани:

Девојчето Елена Кимова од Ново Село (преградие на гр. Штип) стара 13 години (силувана од војници).

Умрени:
Погоре споменатиот Васил Ласка (поради мачењето).

Село Клечели (Св. Николско)

Тејани:
Селскиот свештеник поп Димко (претходно силуван). 2. Саздо
Хација (побудалел поради тоа)

Село Долни Балван

Тејани:
1. Дано Панов 2-3. Браќата Стојан и Митре Здравеви. 4. Злате
Манов.

Село Раншинци

Тејани:
Кметот Мите Пакоста

Село Неманци

Тејани:
Цветко Шијак и неговиот син Петруш.

Село Мечуковци

Тејани:
Бошко Лазаров Хаџи (тој дојде овде да се жали на кадијата.
Меѓутоа му е одговорено дека грбот си го измачкал со катран!?).

Село Карбинци

Тејани:
Повеќе селани чии имиња уште не се познати.

КАЗА КУМАНОВО

Град Куманово

Тејани:
1. Георги Стаменов. 2. Доне Здравев. 3. Ване Данев. 4. Анте
Илиев. 5. Учителот Миле Денков. 6. Денко Стошев Хаџи (Истиот
на конзулите им ги покажал своите потечени нозе и е причина за
патувањето на валијата во Куманово).

Село Кукушиње (Кокошиње)

Тејани :

1. Стариот селски поп Анастасе. 2. Тоде Јанкулов. 3. Смиле Клиаски (?).

Масакрирани :

1. Младиот селски свештеник поп Анани (тепан по нозете и горен со вжештено железо по стомакот. Изгоретините ги покажал на валијата и на конзулите). Учителот Арсени Николов (тепан по нозете и горен со вжештено железо во анусот и по десната нога - јас ги видов тие изгоретини). 3. Строиман Трајков (тепан и горен со вжештено железо).

Село Градиште

Тејани :

1 - 2. Доне и неговиот брат Мане. 3. Учителот Микаел Стојманов. 4. Васил Арсов.

Село Павлешенци

Тејани :

1. Наков Стоимен 2 - 3. Двајца селани : Станко и Иван.

Масакрирани :

1. Учителот Јосиф Михайлов (тепан и горен со вжештено железо). 2. Стојче Лазаров (тепан, отсечен му е прст и горен со вжештено железо). 3. Трајко Иванкин (тепан и горен).

Село Малино

Тејани :

Селскиот свештеник (неговото име уште не е познато).

Масакрирани :

1. Учителот Јордан Карлев (тепан и горен). 2. Пеце Јанков (исто така). 3. Кметот Стројман (тепан, горен и мустаќите кубени - одел во Велес за да се лекува).

Село Жегнени

Тејани :

Учителот Ангел Голомиахов.

КАЗА КРАТОВО

Град Кратово

Масакрирани :

1. Учителот Јосиф Даскалов (тепан по градите и нозете, силуван и горен со вжештено железо во устата и анусот. Се фрлил во бездна за да се спаси од мачењето и од срамот).

Село Злетово

Тейани :

1. Учителот Диме Воденичаров. 2. Селанецот Кузман.

Масакрирани :

Селанецот Стројман (тепан и горен со вжештено железо во устата).

Село Шлегово

Тейани :

Досе Милошев (има добиено 200 удари со стап).

Село Лесново

Тейани :

Игуменот на манастирот Лесново, монахот Козма.

Село Барбарево

Тейани :

Селскиот свештеник, поп Ефрем.

Село Секулица

Тейани :

Коце Миладинов.

Село Добрево

Тейани :

Учителот Јордан Димитров.

КАЗА ПАЛАНКА

Тейани :

Точниот број уште не е познат. Сигурно е дека затворените не се тепани и мачени, освен два учители : Димитри Ценев и Димитри Хаџи Георгиев, како и вратарот на бугарската заедница, Стојан.

Градот Скопје

Тејани :

Затворениците во Куршумли ан : 1. Рашко (од село Черпеник, каза Кочани). 2. Коце Кујунџи (од градот Кочани).

ПС - Како резултат на сите овие неодамнешни жестокости треба да се земат предвид и следните убиства :Атанас Бошев и Глигор Меглинин од селото Веница (каза Кочани) и двајца непознати Бугари од селото Галичник (каза Дебар) масакрирани во една динка близу до селото Веница. Еден селанец од селото Карбинџи (каза Штип е убиен во близината на манастирот Св. Пантелејмон (што се наоѓа на два часа оддалеченост од Кочани). Се зборува дека чаушот од Скопје Ахмед ага е извршител на овие убиства. Убиства на неколку недолжни Бугари од Пехчево.

HHSta (Wien) PA XXXVIII : Konsulate
1838 - 1918. Uskub, 1898 (AM - M. XVI/187)

Документ 7

ИЗВЕШТАЈ НА АВСТРО - УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ,
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Бр. 24

Скопје, 7 март 1898 год.

Благородни грофе!

Воената истражна комисија испратена овде поради бугарските настани, по 14 - дневниот престој, го напушти Косовскиот вилает. Секако е јасно дека Комисијата не беше во можност за ова кусо време (околу 10 работни дена) да добие барем приближно точен увид во обемиот обвинителен материјал, собран за три месеци во седум кајмакамати, против околу 520 затвореници, како и да разгледа повеќе стотици молби од семејствата на мачените Бугари. Најпосле, изгледа, дека во Цариград ни не мислеле на комисијата да ѝ се даде пошироко поле за инквизиторска дејност.

Додека на комисијата, која штотуку ја беше започнала својата активност во Штип, и пристигнала итна телефонска наредба од палатата да ја забрза работата и да се врати во Цариград, валијата, како што дознавам од доверлив извор, добил инструкции на

комисијата, освен судски материјали, да не и става на располагање строго доверливи податоци за испратените конфиденти (провокатори), агенти итн. во Бугарија.

Валијата за секретарот на англиската амбасада г. Елиот, кој на 1 овој месец замина за Цариград, во Цариград испрати повеќе телефонски извештаи во кои укажа на незадоволството на муслиманите од впечатливото присуство на овој функционер.

Што се однесува до дејноста на комисијата истата ослободи целосно 400 затвореници а осуди 10 до 12 лица. Во врска со извршените мачења беше откриено многу малку бидејќи повеќето од мачените лица беа враќани на нивните семејства пред доаѓањето на комисијата. Кај неколку повредени останатите траги од насилства пред комисијата беа прикажани, со лекарски наоди, како обични болни појави. Така, натечените од тепање стопала на Илија Бојче од Винаца беа со дијагноза : ревматизам, а изгоретините на телото на Анани од с.Кокошиње како Скрофен (!?) итн,итн.

За тоа дека предавањето на многубројни молби од страна на семејствата на осудените и мачените Бугари, како и од блиските на силуваните жени и девојки, беше спречувано од полицијата, веќе известив, на 23 февруари оваа година, со бр.21.

Вестите од Цариград, пренесени во повеќе европски весници, според кои комисијата констатирала дека никој вистински не бил мачен, никој не бил врзан за коњска опашка, никој не бил присилен да стои на една нога и дека за тоа лично се запознал г. Елиот се уште попогрешни што токму г. Елиот имаше прилика да опише точно повеќемина, без сомнение, мачени. Меѓу нив и Бугаринот Петре Муфтиски кој пред комисијата изјавил дека не бил врзан за опашката туку за седлото на еден коњ, бил камшикуван од заптијата и влечен (овој факт беше потврден и од бројни сведоци).

Учителот Григор Анастасов беше навистина принуден да стои со часови на една нога, меѓутоа, со закани на полицискиот комесар Девиш ефенди (главниот автор на сите тортури), беше заплашен да се изјасни.

За известието до комисијата дека на Михајло Канџулов му се скршени нозете, се утврдило дека не е вистинито.

Како што ми раскажа г. Елиот кмисијата при посетата на двајца Бугари во Куманово (учителот Арсен Николов кој по целото тело бил покриен со изгоретини,меѓу другото, го признал делото на мачење) ветила казнување на виновникот - јузбашијата Мустафа ефенди.

На многубројните други јавни тортури во Штип комисијата, како што ми потврдува и г. Елиот, едноставно не реагираше.

Сега, иако со отпуштањето на повеќе стотици Бугари од затворите може да се очекува извесно смирување на духовите, сепак би требало да се стори уште малку, барем во догледно време да се придонесе за консолидација на приликите во Македонија. Во ова, изгледа е убедена и Портата. Бидејќи, како што ми јавува мојот повереник од конакот, валијата ја добил следната инструкција од Цариград:

Во последо време во Европа многу се зборува и е пишувано, од страна на непријателите на Турција, дека службениците во вилаетот Косово недоволно ги извршуваат своите должности и вршат неправилности над христијанското население.

Ваше Височество, дозволете да го изразам моето најдлабоко почитување.

HHSta (Wien) PA XXXVIII : Konsulate
1838 - 1918. Uskub, 1898 (AM - M. XVI/187)

Документ 8

ПИСМО НА АВСТРО - УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ ПАРА,
ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ ГРОФОТ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Скопје, 22 август 1899 год.

Бр. 148

Благородни грофе,
Во прилог Ви доставувам, за благонаклоно запознавање на Вашата Ексцеленција, препис на еден извештај, поднесен на високата царска и кралска амбасада, во врска со откриената во 1897 година македонско-бугарска афера со оружје.

Ваша Ексцеленцијо, примете израз на моето длабоко почитување.

HHStA (Wien) PA XXXVIII : Konsulate
1848 - 1918. Uskub, 1899 (AM-M. XVI/187)

Документ 9

ПРЕПИС НА ЕДЕН ИЗВЕШТАЈ НА Ц(АРСКИОТ) И К(РАЛСКИ) КОНЗУЛ
БОГУМИЛ ПАРА СКОПЈЕ, 22 АВГУСТ 1899 ГОД., БР.94, ДО ВИСОКАТА
Ц(АРСКА) И К(РАЛСКА) АМБАСАДА

Секретарот на овдешната бугарска трговска агенција, господинот Наумов, ми ја предаде како прилог приложенава картичка која датира од турскиот затвор Подрум, 25 јули о.г., а ја потпишале : М. Развигоров, Ал. Коцев и П. Арсов.

Како што се гледа од турскиот текст адресата гласи на "Господинот Ѓорго Димитри Кочов - Тодоров во Куприли (Велес - б.н.), град што му припаѓа на Солунскиот вилает".

Додатокот, напишан на кирилица, гласи : "За господин Андреј Поп Арсов, во гр. Богумил".

Францускиот текст на картичката е наменет за "австро - унгарскиот генерален конзул во Скопје". Во него се моли тројцата Бугари во именуваниот казнен завод да бидат поблаго третирани, како нивните посреќни другари. Додека нивните пријатели се интернирани на островите, по барање на директорот на затворот, пишуваците на писмото се оставени на суровоста на останатите општи затвореници.

Господинот Наумов смета дека молителите веројатно се надеваат на подобрување на нивната судбина по повод годишнината од стапувањето на (султанот - б.н.) престолот, во случај да може да се преземе чекор во Цариград во нивна полаза.

Како што дознавам трите именувани личности биле замешани во бугарската афера со оружје, откриена на крајот од 1897 год., а името на првиот, кој е учител, се среќава во копието на службениот извештај од 12 јануари 1898, бр.6/3.

Бидејќи се работи за ситуација која по службена линија не ми е позната, а односната картичка му е наменета на мојот претходник кој, своевидно според силите, се трудеше да придонесе за подобрување на судбината на бугарските затвореници кои беа подложени на најлошо мачење од страна на турските полициски органи. Си дозволувам, без понатамошно поставувањена барањето на вашето високо благородие, за предметот најпонижно да поднесам извештај заради евентуална понатамошна наредба.

Покрај начинот како споменатата карта непречано е пристигната на својот пат од еден турски затвор до ц(арскиот) и к(ралски) конзул во Скопје, не без интерес и сметка на испраќачите.

Една отворена коренспонденција веројатно ја одбегнала будноста на турските органи и пристигнала. Јас не можам да го убедам господинот Наумов дека и покрај мојата најголема желба за понатамошен мирен развиток на овдешните бугарски елементи, контактирањето го компромитира ц. и к. конзулат во очите на турските власти. Тоа може да биде непријатно и затоа морам да молам за негово влијание тоа во иднина да се одбегнува.

Препис од овој извештај истовремено испраќам до Неговата Екселенција господинот министер на надворешни работи.

NHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Usküb, 1898 (AM-M. XVI/187)

Документ 10

ПРЕПИС НА ЕДНА ДОПИСНА КАРТИЧКА ДОНЕСЕНА И ПРЕДАДЕНА
НА Ц(АРСКИОТ) И К(РАЛСКИ) КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ, АДРЕСИРАНА
"НА ГОСПОДИНОТ ГЕОРГИ ДИМИТРИ КОЧОВ-ТОДОРОВ ВО ВЕЛЕС"

Во Скопје, 22. 8. 89,148

Ваша Екселенцијо,

Управата на затворот и посебно господинот кајмакам лично им помогна на нашите другари да бидат префрлени од затворот на островите определени за осудени на прогонство, според нивната казна. (Тоа е поради тоа што тука ги држат неправедно и, главно, не може да им се гарантира животот во затворов каде ние сме изложени на бесот на затворениците полудиви и на секакви големи несреќи што се случуваат и сето тоа го уништува телото и духот).

Според тоа, ние потписниците кои ќе останеме во затворов по сила на пресудите кои беа донесени против нас без да ни се суди, бараме уште еднаш: да бидеме ослободени или пак замена на затворот со прогонство, со интервенција кај Н(еговото) Ц(арско) В(исочество) Е(кселенција) со надеж дека не ќе пропуштите да сторите сè што зависи од Вас за да биде нашево прашање придодадено на она од нашите другари, што ќе биде покренато во Цариград.

Молејќи ве Вас осигануваме во надеж:

М. Развиџоров

Ал. Коцев

П. Арсов

NHStA (Wien) PA XXXVIII : Konsulate
1848 - 1918. Uskub, 1899 (AM-M. XVI/187)

Документ 11

ПИСМО НА АВСТРО-УНГАРСКИОТ КОНЗУЛ ВО СКОПЈЕ БОГУМИЛ
ПАРА ДО МИНИСТЕРОТ ЗА НАДВОРЕШНИ РАБОТИ АГЕНОР ФОН
ГОЛУХОВСКИ ВО ВИЕНА

Скопје, 11 септ. 1899 год.

Бр. 164

Благородни грофе!

Како дополнување на мојот понизен извештај бр. 148 од 22 август оваа година имам чест на Вашата Екселенција да ѝ доставам препис на молбата што ми пристигна од роднините на тројцата интернирани Македоно-Бугари во затворот во Подрум со која молителите, откако ги опишуваат жалосните прилики во споменатиот казнен завод, молат за подобрување на судбината на именованите затвореници. Најпонизно додавам дека оригиналот од оваа молба го поднесувам на царскиот и кралскиот вршител на работите во Цариград.

Ваша Екселенцијо, дозволете да го изразам моето длабоко почитување.

NHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Usküb, 1898 (AM-M. XVI/187)

Документ 12

ПРЕПИС ОД ПОДНЕСЕНАТА МОЛБА ОД СЕМЕЈСТВОТО НА
ЗАТВОРЕНИТЕ МАКЕДОНСКИ РЕВОЛУЦИОНЕРИ ВО ТУРСКИОТ
ЗАТВОР ПОДРУМ КАЛЕ

Койие

Положбата на нашите браќа и синови затворени поради револуционерните немири во гр. Штип и окоолината од 1897/98, а од пред една година однесени во Подрум кале, село во Смирна, мора да е безнадежна (ние во тоа сме убедени) за да се решат на една така опасна авантура да пишуваат од затворот на странски преставник, користејќи се со многу несигурна врска, на поштенска картичка, кога нивната преписка е подложена на ригорозна контрола!

Ние им забрануваме тоа да го прават друг пат и ги советувавме да бидат подискретни. Меѓутоа сите наши препораки не можат да имаат поинаков резултат бидејќи секогаш се претпочита едно зло отколку многу опасности. Единствениот лек се состои во нивното ослободување од оној пекол таму, чие подобро опишување не можат да го поднесат нервите.

Да се биде меѓу тие луѓе, напалу диви, кои гладот и најниските инстинкти и одвратни акции, тоа е накусо вистинската положба во затворот каде се присилени да живеат тие кои ниту еден разумен човек не може да ги осуди за никаков злостор и кои се држени, без да бидат судени, веќе две години.

За да се има претстава за гладот во Подрум доволно е да се знае дека таму коските се толчат во прав и се јадат со апетит, а се јаде и тревата што се најдува таму, како што се правело во Франција за време на годините на глад. Се зборува дека има многу затвореници кои се отруле поради гладот. Истата причина го натерала Киро Мањерци (или Магнерци) да се фрли од врвот на Кизкале, по кое веднаш починал. Еренли Мустафа бил осакатен од ветрот кој го кренал и го фрлил долу, како и многу други.

Во таа пустина по најострите ветрови следуваат неносни горештини и ги уништуваат и најкорпулентните организми. Поради сето тоа смртноста во затворот станала пословична. Еве една статистика, која може секогаш да се провери:

Пред пет години биле испратени 50 затвореници од вилаетот Монастир (Битола) а сега не останале повеќе од 24. Што станало со другите 26.

Еве: тројца излегле живи, 6 убиени, 17 умреле. Во 1894 година од 400 затвореници умреле 83. Се зборува дека оваа година од 500 затвореници 81 се мртви, што чини смртност триесет пати поголема во споредба со природната.

Изнесувајќи ја на Вашата Екселенција опасноста за опстанок на нашите луѓе, на кои се фрли сиот товар за повеќе од илјада затвореници и знаејќи го вашето добро срце и вашата желба да правите добрини ние ја молиме Вашата Екселенција да стори сè што е можно затворот да им се замени со интернација - единствениот начин да им се зачува животот кој веќе им е скусен за повеќе години, доколку нивното целосно ослободување во моментов не е можно.

Со благодарност за доброто дело кое ние го очекуваме од Вас, како резултат на вашето активно делување за ослободување на

другите затвореници поради истата 1897/98, ние можеме само да Ви ја изразиме нашата доживотна благодарност.
Скопје, 22 август/3 септември 1899 год.

Ваши слуги:
Александар Развигоров
Михаил Коцев
Андреја П. Арсов

NHStA (Wien) PA XXXVIII: Konsulate
1848-1918. Usküb, 1898 (AM-M. XVI/187)

II

ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ ДО ЕФРЕМ КАРАНОВ¹⁰³¹ 17 октомври 1895 г.

*Госјодине Каранов,*¹⁰³²

Нема посвета, но и поделикатна должност од оваа со која сте се наградиле. Зборот ми е за претседателската должност во Кустендилското друштво.¹⁰³³ Таа е света, зашто сте поставени да раководите едно друштво чија цел е света: да избави милиони луѓе од канците на тиранијата; да ја поправи судбината на толку несреќни души. Деликатна е пак затоа што еднаш мала грешка, една необмислена ништожна постапка влече по себе затворање по

¹⁰³¹ Революционерната дејност на Гоце Делчев (1872-1903) еден од предводниците на македонското национално-ослободително движење, се развива во неколку правци: во револуционизирање на македонските народни маси, за нивно сплотување во редовите на Внатрешната македонска револуционерна организација и за трасирање на патиштата во борбата за национално и социјално ослободување. Оваа негова револуционерна определба ја среќаваме уште во ова негово прво писмо, во кое тој ја образложува суштината на македонското ослободително дело, принципите на самостојна и самобитна македонска борба за слобода.

¹⁰³² Ефрем Каранов, македонски деец од Кратово. Во 1895 г. учествува во формирањето на Македонското друштво во Кустендил; го помагал македонското ослободително движење.

¹⁰³³ Македонското кустендилско друштво, формирано во 1895 година.

влажните зандани, бесилки, залудно пролевање на свежа и млада крв и сл. Малкумина се оние што се натоваруваат со таа толку тешка должност, па не може и секој да се награби, зашто тука станува збор за избавување или за уште полоша судбина на цел еден народ. Таа должност, колку поголема признатленост му донесува на оној што ја извршува добросовесно, промислено и разумно, толку, и дури повеќе проклетства народни добива оној што лесно гледа на секоја една иницијатива што се однесува на поставената цел. Кустендилскиот комитет, благодарейќи на географската местоположба би можел да направи за постигнување на целта многу повеќе отколку сите заедно собрани комитети во внатрешноста на Бугарија.¹⁰³⁴ Кустендилскиот комитет претставува еден брод по кој одат други и чија задача е да бара, бидејќи е поблиску до брегот, спасоносен пат, за да можат сите бродови да стигнат до брегот. Меѓутоа, колку е поблиску до брегот, толку е поопасно, зашто на непознатиот пат постои опасност од удирање на некоја подводна карпа и од распарчување на илјада парчиња. Тоа веќе зависи од опитноста и од разумното управување на капетанот. Далеку сум од мислата да се искажам дали Вие сте достоин да го управувате споменатиот брод, зашто јас ниту Ве познавам лично, ниту пак ги знам Вашите дела. Нека не Ве чуди, исто така, дека, без да се познаваме, си дозволувам да Ви пишувам. Ни најмалку да не Ве чуди, зашто подолу сами ќе разберете што ме натера да Ви пишам.

Пред неколку недели г. Чакаров¹⁰³⁵ се јавил со офицерска униформа (чин поручник) во Винаца со намера да прогласи внатрешно востание! Благородна намера! Нема поспасоносен лек од оној со кој се зафатил Чакаров. Ослободувањето на Македонија лежи во внатрешното востание. Оној што мисли дека Македонија ќе се ослободи поинаку, тој се лаже и себеси и другите. Но кои се тие што ќе се кренат сега на востание? Г-н Чакаров ли? Ако востание може да се крене со 1-40 души, Македонија одамна ќе беше слободна државичка. Но бидејќи тоа е невозможно, а треба луѓе, тогаш што да се прави? Треба тој народ да се разбуди од петвековниот длабок сон, којшто го направил Македонецот доста

¹⁰³⁴ Се имаат предвид "друштвата" и "братствата" на македонската емиграција во Бугарија.

¹⁰³⁵ Александар Чакаров од Штип, македонски деец со авантуристички настроенија.

дебел во свеста за човечка правина. И тоа ако не целиот народ, тогаш барем еден дел од него, па тогаш, наместо г. Чакаров да бара 40 души, ќе го бараат него 400, за да застанат под неговото знаме. Ако не стане така и ако се прогласи востание, жално ќе биде за народот, а тешко и горко за виновникот. Жално е зашто залудно ќе се изгубат најмлади сили (едни по зандани, други по бесилки), ќе се остават невини Македонки на самоволието на скотските и жестоки страсти на дивјаците и најпосле ќе се остават под јатаганот на Азиецот 5-годишни деца и 70-годишни старци и за сето тоа виновникот ќе биде одговорен и пред својата совест, и пред народот, и пред историјата. Го мисли ли тоа Кустендилскиот комитет во согласност со Чакаров? Јас Ви се обрнувам и Вам, зашто и според тврдењата на Чакаров тој бил испратен од Вашиот комитет (а пак на други им рекол дека е испратен од Главниот).¹⁰³⁶ (Чакаров) влегува да прогласи востание, и тоа со кого и со што?! Со 30 пушки, 7 бомби и 3 кутии динамит!.. Мислел ли, неговото господство, во случај да најдеше 40 души и да ја извршеше задачата, каков ќе беше резултатот? Предвидуваа ли оние што го испратија дека ќе беа извалкани, ако не и потопени, од крвта на своите поробени браќа? Ама остроумна мисла! Ама ослободителна идеја! Еден човек со 40 души да прогласи востание!...¹⁰³⁷ Ама план! Да не се родил некој бугарски Одисеј? Или да се лажеме еден со друг, да го лажеме простиот народ дури сосема не се разочара и дури да ја изгубиме довербата на народот. Верувал ли, неговата милост, на своите зборови што му ги кажувал писмено или усно на Г. Иванов:¹⁰³⁸ "Ќе кренам внатрешно востание, па штом ќе се развее знамето, Русија, о славната Русија, во истиот миг ќе навлезе во Македонија и ете ти, ние сме ослободени"(??!!). Така ли мисли тој, така ли мислите Вие, па најпосле така ли треба да се воспитуваат востаниците? Ако им давате такви голи надежи на востаниците, знајте дека и најпрвиот херој во извесни моменти ќе дојде до најголемо разочарување. Не, така со ништо не помагаат лагите, особено оваа. Трудете се да се искорени оваа слабост (очекуваната помош од рускиот тиранин) и од најзаблудениот

¹⁰³⁶ Се мисли на Врховниот македонски комитет во Софија, формиран во 1895 година.

¹⁸³⁷ Текстот е прекинат како во оригиналот (Сборник Илинден 1903-1926, стр. (15-20)

¹⁰³⁸ Георги Иванов од Вилица; македонски деец.

страшливец, па наместо неа нека оживее непобедивата сила на самоувереност и решителност и тогаш, верувајте, секој еден ќе се бори докрај со најголема суровост. Работете, работете, господа, но малку повеќе да има тука разум. Доста е толку за ова, а да Ви кажам за она што ме натера најмногу да Ви пишам.

Господин Чакаров, при своето враќање во Кустендил се пофалил некому (ако не се лажам, на тајната пошта), дека ќе му се одмазди на Георги Иванов затоа што не тргнал со неговиот ум - да кренат востание. Но знае ли тој дека луѓето, колку и прости да се (сепак Георги е едно од доста свесните момчиња), не се повлекуваат така лесно - неподготвени. И да Ви кажам ли дека благодарејќи на тоа се избегнаа залудните крвопролевања кои ги предвиде ограничената проникливост на Чакаров и на оние што го пратиле. И не е виновен Георги дека Чакаров не можеше да крене востание. Вие, колку што знам, го познавате многу добро Георги, сте ја разбрале неговата чесност и патриотизам. Како може тој да се согласи за востание, кога не гледа никаков успех во него и ништо друго во Чакарова освен лаги (ако сакате може да се испратат писмата и Вие ќе видите до каде одел Чакаров). Не е чудно дека тој сака да го оцрни пред Вас Г. (како што направи пред некои штипјани и виничани обвинувајќи го дека тој Георги (зел од Кустендилскиот комитет 30 наполеони) па не е чудно, како што и сам Георги претполага да го нарече во Кустендил подлец, лажливец, интригант, ако не и предавник; но наместо да го слушате зашто Георги си е истиот, надахнат со патриотизам и силно предаден на Татковинскиот долг, прашајте го какво му било поведението како бунтовник и што правел низ селата каде што го криеле. Ако тој сакаше да придонесе поголема корист за татковината, за слободата за која срцето толку силно му бие тој ќе ме слушаше мене да остане оваа зима за да се вовлече и да се зафати со една засилена агитација, и ете ти напролет не 40 души, туку 4.000. Но тој наместо да го направи тоа оди да ги присилува селаните полошо и од најлошите спации и наместо да живее скришно и скромно, оди да бара хигиенска соба и раскошни јадења. Така ли треба да се постапува еден бунтовник за да се здобие со симпатиите на луѓето и да ја разбие во нив мислата дека тој е нивниот избавител? Не само тоа, туку тој гледал само и само да се покаже пред стар и млад, пред машко и женско, дека има офицерска униформа и дека е унапреден во чин поручник, па кој и да дојдеше во Винаца, носеше вест за тамошното негово престојување.

Благодарейќи што не се најде некоја подла душа, зашто инаку ќе се исполнеа скопските зандани со селани на чело со херојот. Поплаки многу доаѓаат овде, но бидејќи Георги ме извести дека Ви пишал, затоа и не Ви пишав.

Да го оставиме веќе тоа - поминало, не се враќа, а само треба да послужи како лекција. Едно само ќе заборавав, што е најважно и за најголемо осудување, а тоа е дека Чакаров не го остави внесениот материјал овде, туку го изнесе.

Не можам надолго да Ви пишувам, зашто доста се уморив, а само површно ќе Ве запознам со работите во Македонија, со кои верувам дека сте запознат, ако не од Чакаров, тогаш барем од Главниот комитет.¹⁰³⁹

Во Македонија се развива систематкса агитација за едно општо внатрешно востание, која што има земено големи размери и нема катче во Македонија што не е опфатено. Населението се подготвува во едно блиско време за востание, затоа должност е на секој родољубец да помогне колку што се може повеќе, а уште повеќе на комитетите со таква цел, особено пак на Ќустендилскиот, којшто би можел во сè да помага. Немојте да мислите дека штом Чакаров не може да крене востание во Кочанско, нема луѓе. Како пречка за извршувањето на неговата задача се јави нашиот комитет, којшто го убеди Георги да не се согласи со Чакаров, зашто во спротивен случај многу ќе му се попречеше на општото востание. Луѓе има многу, но за жал страдаме од недостиг на најнеопходното за едно востание: без оружје сме и Вие, ако сакате да ни помогнете, помогнете ни во тоа, пратете колку што се може оружје. Јас му пишав на Главниот комитет,¹⁰⁴⁰ од кој не сум добил одговор. Секој вика: пушка, пушка и пак пушка. Пригответе ни оружје барем 500 пушки, донесете ги од бугарскиот Ветрен¹⁰⁴¹ до куќата на Петре П. Димитров, и ние сами ќе си ги внесеме. Нашата надеж да не снабдите со оружје е силна, чекаме одговор веднаш штом ќе го добиете ова.

И еден друг товар му лежи на Ќустендилскиот комитет, кој што се состои во препраќањето на 60-70 примероци од весниците во Штип, од каде што ќе се распаќаат во другите места на Македонија.

¹⁰³⁹ Т. е. Врховниот комитет.

¹⁰⁴⁰ На Централниот комитет на Внатрешната организација во Солун.

¹⁰⁴¹ Ветрен (Ќустендилско), пограничен канал за пренос на оружје и друго.

И нив (весниците) ќе ги донесувате до бугарскиот Ветрен, до истата кука, од каде што ќе ги земе нашата тајна пошта - воопшто сè што има за испраќање, праќајте преку горната кука. Писмата да бидат адресирани директно до Штип.

Имајте доверба во Георги Иванов.

Наскоро ќе пристигнат до Вас една или повеќе врзани книшки со револуционерна содржина, испратени од Ал. Конев, студент во Софија, на кого молиме да му го препратите придружното писмо. Книшките се за Штипскиот комитет. Па затоа, штом ќе ги добиете, организирајте да ги препратите.

Верувам дека сте свесни за штетата од разгласувањето на внатрешното подготвување, врз основа на што и се надевам дека не ќе излезе ни збор од Вашата уста.

Ако нешто се сомневате во моето име, пријавете се за податоци од Главниот комитет во Софија. Не е чудно по неколку недели скришно да се вовлечам во Кустендил.

Штип 1895., октомври 17

Г. Делчев

Едно писмо на Гоце Делчев. - Сборник Илинден 1903-1926. (София) 1926, сѝр. 15 - 20; Гоце Делчев, Прејиска. (Редакција Христио Андонов - Полјански) Скопје 1972, сѝр. 9 - 14. Документи по први, Скопје 1981, сѝр. 324-328